

GERENCSÉR TIBOR

*Az elfelejtett szobor históriája**A zuglói Báthory-szobor*

Hungária körút és a Thököly út sarkán áll magányosan Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király szobra, magas panelépületek által körbebástyázva. A legtöbben észre sem veszik a forgalmas kereszteződésben található emlékművet, hacsak a torlódásban valakinek szemet nem szúr a büszke fejedelem alakja az idő alatt, míg a lámpa zöldre vált.

A kőszobor nem éppen legszerencsésebb elhelyezkedése mellett érthetetlen és megdöbbentő, ahogy a szakirodalom, valamint a különböző médiumok tudósítanak a fejedelem kőszobráról. Rajna György katalógusa, mely Budapest köztéri szobrait veszi lajstromba, azt írja, hogy az alkotást 1953-ban készítették el, holott a Báthory-szobor alkotója, Pásztor János már 1945-ben elhunyt. Buskó András művében Prohászka László *Lengyel emlékhelyek* című könyvére hagyatkozik, ahol a szerző azt írja, hogy a szobor 1943-ra készült el, holott az iratok tanulsága szerint az már 1937-ban készen állt az avatásra. Egy másik példája a szoborról terjedő téves információknak a sulinet.hu weboldal, ahol az olvasható, hogy Pásztor János Zuglóban álló alkotását 1933-ban a Magyar–Lengyel Egyesületek Szövetsége emelte. A közlésből annyi igaz, hogy 1933-ban valóban emeltek egy Báthory-szobrot, ám Salgótarjánban, és azt az akciót nem a Magyar–Lengyel Szövetség szervezte, hanem az itt tárgyalandó Báthory István Emlékbizottság. Hasonlóan téves információkat közöl az internet ú. n. szoborlapja is, amely szintén 1933-ra datálja Pásztor fenti alkotását.

Meglehetősen nagy tehát a tájékozatlanság, ezért dolgozatom célja, hogy a fellelhető források és szakirodalom segítségével rekonstruálni tudja az emlékmű történetét. A szobor történetét három nagy korszakra bonthatjuk; az első időszakot 1931-től, a Báthory István Emlékbizottság megalakulásától és a szobor ötletének felmerülésétől számíthatjuk egészen az 1940-es évek elejéig. Ekkor a világháború, Magyarország német politikája, majd a német megszállás lehetetlenné tette jó időre a lengyelbarát megmozdulásokat. Nem változott a hozzáállás a második világháború után sem, hiszen a kommunista hatalomátvétel időszakától kezdve ugyanolyan gyanúsnak ítélték a közös lengyel–magyar múlt és kulturális kapcsolatok ápolását, mint a német megszállás alatt. Erre az időszakra tehető a szobor történetének második nagy periódusa, a felejtés időszaka; ez egészen 1957-ig tartott. Az emlékmű történetének harmadik, egyben utolsó korszaka 1957–58-ra esett, amikor aktuálpolitikai érdekek segítettek az emlékmű felállítását, és közel 20 évnyi kallódás után lehetővé vált a szobor felállítása mai helyén, a Hungária körút, Thököly út sarkán.

A téma adottságaiból következően jobbára levéltári forrásokat használtunk. A fővárosi emlékművek történetének vizsgálatánál nem hagyható figyelmen kívül Budapest Főváros Levéltárának anyaga, mely többnyire a hivatalos szervek irataira, levelezéseire szorítkozik. Ezt egészítik ki a korabeli sajtó anyagai, mely viszonylag sűrűn cikkezett a Báthory István Emlékbizottság munkájáról és a Báthory-szoborról. Nagy segítséget

nyújtottak továbbá Kertész János bibliográfiái. Végül meg kell említeni azt a visszaemlékezést is, amelyet Pásztor Jánosné, a művész neje hagyott az utókorra, enyhítve ezzel némileg a szobrász hagyatékának hiányát.

A KÖZTÉRI SZOBOR

Szobrokat emelnek, felújítanak, áthelyeznek, lebontanak, raktárba szállítanak, ehhez azonban minden esetben szükség van az adott önkormányzat, közvetve a politikai hatalom beleegyezéséhez, ezzel mintegy legitimálva a művészi alkotás létjogosultságát. Minden politikai hatalom alapvető érdeke ugyanis, hogy ellenőrzése alatt tartsa a társadalmi nyilvánosság elé kerülő műalkotásokat. Diktatórikus berendezkedés esetén ez az ellenőrzés teljes körű, de a demokratikus politika sem lehet közömbös aziránt, hogy mit enged az utcára kihelyezni. A köztéri szobrok sorsa tehát gyakran a művészeti kérdésekhez nem értő politikusok döntéseinek múlik.

A köztéren elhelyezett műalkotásokat két csoportra oszthatjuk: díszítő szobrokra, illetve emlékművekre. Míg az előbbinek csupán díszítés, egy adott hely szépítése a feladata, az emlékműveknek általában emlékmegőrző funkciójuk van. A Báthory-szobor az utóbbiak közé tartozik.

Az emlékmű helye és mérete meghatározó annak megítélésében, hogy az adott kor milyen mértékű tiszteletben részesítette az adott történelmi személyiséget vagy eseményt, ugyanis anyagi mivoltából következően a szoborállítás mindig összefüggött a mecénatúra intézményével.

Ebben az összefüggésben említést érdemel a szoborbizottság fogalma, azé a szervezeté, amely kidolgozza az emlékmű koncepcióját, tárgyal a művésszel és intézi az emlékműállításával kapcsolatos teendőket. Fontos megvizsgálni a szoborbizottság által a szobrász elé támasztott feltételeket és a zsűri által megfogalmazott értékítéleteket is, ugyanis ezek fontos kordokumentumként szolgálhatnak a korabeli gondolkodás, közvélekedés megismeréséhez az adott témával kapcsolatban. A szoborállítás ügye pedig ezen a ponton az emlékezethez, Pierre Nora felfogását követve az emlékezet helyeihez, a *lieux de mémoire*-hoz kapcsolódik: kik, miért, hova akarnak szobrot állítani, és milyen anyagi ráfordítással? Egy emlékmű vizsgálata komplex folyamat, több tényezőt is szem előtt kell tartani történetének vizsgálata során.

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI BÁTHORY-KULTUSZ

Báthory István személyisége természetesen nem volt ismeretlen a két világháború között. A XVI. századi erdélyi fejedelem és lengyel király életéről már addig is elismert történészek értekeztek; Szádeczky-Kardoss Lajosnak már az 1880-as évek derekától kezdve jelentek meg monográfiái a témában, de a XX. század '30-as éveiben a történettudomány egy újabb hulláma kezdett el foglalkozni a témával, közülük Veress Endre munkásságát lehet kiemelni.

A varsói Lengyel Tudományos Akadémia már 1930-ban felszólította a Magyar Tudományos Akadémiát, hogy az 1933-as Báthory-évre való tekintettel együttesen adjanak ki emlékkönyvet Báthory István erdélyi fejedelemségének és lengyel királyságának történetéről. A könyv megírására Szádeczky-Kardoss Lajost, a Magyar Tudományos Akadémia

rendes tagját kérték fel, aki a varsói állami levéltár azon anyagába is beleláthatott, amelyet az 1920. évi háború után a rigai békekötés értelmében az oroszok visszaadtak a lengyeleknek, és amelyet a lengyel állam diplomáciai úton a magyar tudós rendelkezésére bocsátott.

Báthory István uralkodása egyet jelentett az erős központi hatalommal és az idegen támadók elleni védekezéssel. Közép-európai egységfrontot kívánt felállítani a török, és nem kevésbé a Habsburg-terjeszkedés meggátolására. Korai halála miatt távolabbi politikai tervét, Lengyelország, Magyarország és Erdély államszövetségét nem tudta megvalósítani, s az irányítása alá tartozó országok halála után lassú bomlásnak indultak.

Báthory István sorsában tehát minden adva volt, amire a két világháború közötti magyar politika és közvélemény szomjazott; példakép, útmutatás, a dicső múlt és egy szerencsésebb jövő képe. Egyszerre jelentette a lengyel és a magyar nép kapcsolatát, s ez azért is szerencsés volt, mivel a két világháború közötti magyar külpolitika fel kívánta használni – mások mellett – Varsó segítségét is a trianoni békeszerződés revideálására. Másfelől azért is tartották szerencsésnek Báthory személyét, hiszen a kelet felől jövő veszedelem elleni harcot szimbolizálta. Tehát jóval többet jelentett a kor embere számára; hogy pontosan mit, az kitűnik például Lukács Györgynek, a Báthory István Emlékbizottság elnökének beszédéből, amelyet az erdélyi fejedelem és lengyel király salgótarjáni szobrának avatásán mondott el 1933-ban:

„Mi magyarok [...] nemcsak azért elevenítjük fel Báthory emlékezetét, mert a vé-rünk-ből való vért tiszteljük a nagy hadvezérben és államférfiban, hanem főleg azért, mert trianoni kálváriajárásunk szinte ellenállhatatlanul hajt bennünket azon férfiú bűv-körébe, aki a maihoz bizonyos mértékben hasonló helyzetben, olyan korszakban, amely-ben Magyarország részekre tagoltan három külön uralom alá tartozott, nemcsak szű-kebb hazájának fejedelmi székét töltötte be, hanem egy szomszédos hatalmas országra is kiterjesztette a magyar fölényt, imponáló bizonyítékát szolgáltatva a magyarság expanzív erejének, amely még a nemzeti széttagoltság idejében is olyan dicsőségesen tud érvé-nyesülni, amint Báthory Lengyelország trónján érvényesült.

Báthory Erdély magyar voltát is jelenti nekünk, s róla emlékezve még tökéletesebbé válik minden magyar lélekben a tőlünk erőszakkal elszakított ezeréves magyar Erdély visszaszerzésének hajlíthatatlan akarata. Akkora eszélyességet és olyan erényeket kell e végből latba vetnünk, amelyek Báthory eszélyességéhez és erényeihez hasonlatosak.

Báthory neve és emlékezete elválaszthatatlan az integritás eszméjétől. Ő a moszkovi-ta veszedelemmel szemben nemcsak helyreállította, hanem oly mértékben megszilárdít-totta Lengyelország integritását, hogy uralkodása Lengyelország történelmének legdi-csőbb korszakát jelenti.”

A B Á T H O R Y I S T V Á N E M L É K B I Z O T T S Á G

A Magyar–Lengyel Egyesület 1931. évi januári választmányi ülésén Miklóssi Ferdinánd Leó vetette fel a gondolatot, hogy az 1933-as Báthory-évben Budapesten szobrot emeljenek az erdélyi fejedelem és lengyel király születésének 400. évfordulója alkalmából. Az értekezet akkor magáévá tette az indítványt, ezért Lukács György országgyűlési képviselő, báró Nyáry Albert és Miklóssi Ferdinánd Leó értekezetet hívtak össze 1931. április hó 24-ére.

Az ülést Lukács György nyitotta meg, rámutatva Báthory István jelentőségére, történelmi szerepére, amellyel együtt tekintélyt, hatalmat vívott ki a lengyel és a magyar nemzetnek. Azt javasolta a jelenlevőknek, hogy egy bizottság megalakításával segítsék méltón megünnepelni a Báthory-évet, és vegyenek részt egy felállítandó szobor munkálataiban. Az előterjesztést egyhangú lelkesedés fogadta. A bizottság közfelkiáltással Lukács György nyugalmazott kultuszminisztert kérte fel az elnöki tisztség ellátására. Ezután felszólt báró Nyáry Albert, Zulewski Elemér tábornok és Szőnyi Ottó pápai kamarás, a műemlékek bizottságának titkára, végül pedig Lukács György nyugalmazott kultuszminiszter kimondta a „Báthory István Emlékbizottság” megalakulását. Ugyanekkor Pacher Béla fogalmazó a székesfőváros tanácsának a mozgalomhoz való csatlakozását jelentette be. Előadóul Miklóssi Ferdinánd Leót, a Magyarországi Lengyel Legionisták Szövetségének elnökét választották meg, a felhívások megszerkesztésére pedig, amelyben a társadalom hozzájárulását kérték az emlékmű létesítéséhez, Marczali Henriket és Zádor Tamást jelölték ki.

Gömbös Gyula honvédelmi miniszter a bizottság által felajánlott védnöki tiszteletet elfogadta. A bizottság alelnöke Dömötör Mihály nyugalmazott miniszter, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Kálnoki Bedő Sándor és Usetty Béla országgyűlési képviselő lett, a jegyzői teendőket Zulawski Andor székesfővárosi fogalmazó látta el, míg Erdeős László honvéd századost hadtörténeti előadónak neveztek ki. A szervezés és előkészítés munkája ezután indult meg.

A bizottság az ország valamennyi törvényhatóságát, az előkelő egyházi és világi szervezeteket, kulturális intézményeket felhívta a Báthory-évhez való csatlakozásra. Ezen kívül Miklóssi Ferdinánd Leó indítványára megkeresték a magyar országgyűlés mindkét házát és a miniszterelnökséget, hogy Báthory István emlékét törvénybe iktassák.

Írtak a Magyar Nemzeti Múzeum és a Fővárosi Múzeum igazgatóságának is, hogy felkérjék őket egy Báthory István emlékkiállítás rendezésére, valamint egy magyar–lengyel bibliográfia kiadására. A Báthory-évnek a filatélia nemzetközi fórumán is marandó emléket kívántak állítani, ezért átirattal fordultak a posta vezérigazgatóságához Báthory-bélyegek kiadásáért. Lukács György elnök indítványára a Bizottság megkereste a vallás és közoktatásügyi minisztert, hogy rendeletileg biztosítsa az összes iskolánál Báthory István emlékéről való ünnepélyes megemlékezést.

Később a honvédelmi miniszternek azt az előterjesztést tették, hogy a honvédség valamennyi alakulata emlékezzen meg 1933-ban Báthory Istvánról. Ennek kapcsán Bodor Sándor honvéd alezredes érintkezésbe lépett a bizottsággal, hogy a parancsnoksága alatt álló és Báthory István nevét viselő, Salgótarjában székelő magyar királyi 7. honvéd kerékpáros zászlóalj is vonják be a tervezett ünnepségek programjába.

A szervezet Serédi Jusztinián Magyarország bíboros hercegprímásánál is ismertette tevékenységét, és felkérte, hogy 1933-ban vállalja el Báthory István krakkói sírjához tervezett zarándoklatukat a Wawelbe.

A szervezet megbízásából Miklóssi Ferdinánd Leó és Erdeős László előadó a Báthory István nevét viselő honvéd kerékpáros zászlóalj székhelyén, Salgótarjában a polgármesterrel és a katonai parancsnoksággal közvetlen tárgyalást folytattak egy ott felállítandó Báthory István szobor elkészítésére, amelyre a sikeresen befejezett megbeszélések alapján Bóna-Kovács Károly szobrászművésznek adtak megbízást. Az akciót a magyar királyi honvéd kincstár is támogatta azzal, hogy erre a célra átadták a megfelelő területet.

A bizottság emellett a szoborakció mellett Miklóssi Ferdinánd Leó indítványára lépéseket tett, hogy a Báthory-család magyarországi székhelyén épült és műemléknek

nyilvánított nyírbátori református templom falában Báthory István emléktáblát helyezzenek el, melynek megalkotására Farkas Béla szobrászművészt kérték fel.

A program az egész ország területére kiterjedt. A lengyel közvélemény is felfigyelt a szervezkedésre, és az évforduló alkalmából több lengyel újság is sürgette a kormányzatot a hasonló lépések megtételére.

A bizottság munkásságáról értesítette Walery Slawek volt lengyel miniszterelnököt, a lengyel kormányblokk és a lengyel legionisták szövetségének elnökét, továbbá folyamatosan informálta a Budapesten akkreditált lengyel követség vezetőit, Ottmar Łazarskit és Lubomirski herceget, majd Stanisław Lepkowski meghatalmazott minisztert és Gömbös Gyula miniszterelnököt, a bizottság védnökét.

A Z 1933-AS B Á T H O R Y - E M L É K É V

A Báthory-ünnepségek első jelentősebb társadalmi megmozdulása az Országos Tiszti Kaszinóban megrendezett Báthory-emlékest volt 1933. március 28-án. Erdeős László honvéd százados, a bizottság hadtörténeti előadója *Báthory István, mint hadvezér* címmel tartott előadást, amelyen a honvédség számos tagja, valamint a Báthory István Emlékbizottság elnöki tanácsa Lukács György nyugalmazott miniszter, elnök vezetésével teljes számban megjelent. A Budapesten akkreditált lengyel követséget Kazimierz Mycielski gróf és Raymond Korsak báró képviselte.

Az országszerte rendezett Báthory-ünnepkből kiemelkedett a Salgótarjánban 1933. május 20-án megtartott Báthory ünnepi est Erdeős László, Bevilaqua-Borsodi Béla és M. Noszty Elza operaénekesnő közreműködésével. Az est bevételét Báthory István első magyarországi szobrának felállítási költségeire fordították.

Időközben a bizottság felhívásának köszönhetően egyre több településen neveztek el utcát Báthory Istvánról.

A Báthory István Emlékbizottság által előkészített nemzeti zarándoklat Lukács György elnök vezetésével 1933. július 2-án indult el Krakkóba. A bizottsághoz testületileg csatlakozott a Magyar Nemzeti és a Magyar Katolikus Diákszövetség. A Báthory István krakkói sírjánál tisztelegő küldöttséget az ősi királyi vár székesegyházának bejáratánál Rospond püspök üdvözölte. A sír előtt elmondott csendes ima után Lukács György elnök beszéd kíséretében elhelyezte a bizottság és számos törvényhatóság koszorúját. A krakkói érsek az emlékbizottságon keresztül Magyarországnak ajándékozta Báthory koporsójának egy darabját. Ezután Krakkóból Usetty Béla országgyűlési képviselő vezetésével Czeszochowába és Varsóba utaztak tovább.

Báthory István születésének 400 éves évfordulóján, 1933. szeptember 27-én jelent meg Hóman Bálint vallás és közoktatásügy miniszter támogatásával a Báthory István Emlékbizottság kiadásában Erdeős László honvéd százados munkája *Báthory István életrajza* címmel. A művet a vallás és közoktatásügyi miniszter az ország valamennyi iskolájának elküldte, a honvédelmi miniszter pedig a honvédség tiszti és legénységi könyvtárai és kaszinói részére adományozott a munkából.

1933. november 5-én ért el a bizottság munkásságának legjelentősebb állomásához; ekkor leplezték le Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király első magyarországi köztéri szobrát Salgótarjánban. Budapestről Kazimierz Mycielski gróf és a Budapesten akkreditált lengyel követség is részt vett a rendezvényen, a Báthory István Emlékbizott-

ság elnöki tanácsának nevében pedig Lukács György elnök, Usetty Béla alelnök, Zulawski Andor, Miklóssi Ferdinánd Leó és Erdeős László képviseltette magát. A rendezvényen Förster Kálmán polgármester, Vilmont Gyula tiszti főorvos, Lukács György, Usetty Béla, Miklóssi Ferdinánd Leó, Kazimierz Mycielski gróf és Zulawski Andor mondott beszédet. Az ünnepséget a honvédség, a csendőrség, leventék, cserkészek díszmenete zárta.

A bizottság ez alkalommal adta át a tisztikar jelenlétében Regőczy Sándor állomásparancsnoknak a krakkói érsekségtől ajándékba kapott ereklyét, Báthory István eredeti érckoporsójának egy darabját. A tárgyat a Hadtörténelmi Múzeum lajstromozta, és megőrzés végett a bizottság útján a Salgótarjában székelő és Báthory István nevét viselő honvéd kerékpáros zászlóalj parancsnokságára bízta.

A lengyelbarát szervezet 1933. december 17-én leplezte le az újonnan restaurált nyírbátori református templom falába illesztett, Báthory István reliefjével ékesített emléktáblát. Az ünnepségen részt vett a vármegye főispánja, Baltazár Dezső debreceni református püspök, a tisztikar és a vármegye, valamint a község vezetősége, az összes hitfelekezetek papjai, a Báthory István Emlékbizottság képviselőiben pedig Lukács György elnök, Usetty Béla, Kálnoky-Bedő Sándor alelnök, Zulawski Andor, Miklóssi Ferdinánd Leó és Erdeős László. Az ünnepi beszédet Lukács György mondta. Beszédet mondott még a miniszterelnök képviselőiben a vármegye főispánja, valamint a bizottság nevében Zulawski Andor.

Az ünnepi műsor szervezésének munkáját elsősorban Lukács György elnök, Usetty Béla alelnök, valamint Miklóssi Ferdinánd Leó előadó végezték. A salgótarjáni Báthory-szobor előkészítő munkálatainak nagy része a bizottság részéről Miklóssi Ferdinánd Leó és Erdeős László, a helyi szoborbizottság részéről pedig Hász József és Holcsek Béla nevéhez fűződött.

A BUDAPESTI BÁTHORY-SZOBOR TÖRTÉNETE

A Báthory István Emlékbizottság által tervezett budapesti szoborakció abba a jubileumi programba illeszkedett, amelyet az 1933-as Báthory-év alkalmával állítottak össze. A bizottság már 1931-ben határozott Báthory-szobrának Budapesten való felállításáról, de a konkrét megbízást csak két évvel később adták ki.

Nagy tartozást kívántak ezzel törleszteni a Báthory Emlékbizottság tagjai, hiszen az erdélyi fejedelemnek és lengyel királynak 1933-ig az országban egyetlenegy köztéri szobra sem akadt. Budapesten mindössze az Országházban volt két kis méretű alkotás, mindkettő Brestyánszky Béla műve. Az egyik kőből készült, és az épület déli szárnyát díszíti kívülről, a másik pedig a kupolacsarnokba került, ez horganyból öntött, színezett szobor. Utóbbinál a Báthory balján álló apród lengyel címeres pajzsot tart. Ezeken, valamint a XIX. század második felében elnevezett belvárosi Báthory utcán kívül nem volt jelentősebb közterület vagy emlék elnevezve a fővárosban a lengyel–magyar közös hősről. Az emlékbizottság következtetése tehát logikus volt: ha a világvárossá duzzadt főváros eddig nem emlékezett meg a fejedelemről, akkor szükséges a hiányt mielőbb pótolni, erre pedig nagyszerű alkalmat kínált Báthory születésének 400 éves jubileuma.

A Báthory István Emlékbizottság kissé késve, csak 1933. április 7-ei ülésén határozott arról Lukács György javaslatára, hogy a budapesti Báthory-szobor megformálásával

Pásztor János szobrászművész és Lechner Jenő műépítész egyetemi tanárt bízta meg. A megbízás ekkor még csak a tervezésre és a szobor kisebbített alakban való elkészítésére vonatkozott, de kétségtelen, hogy az emlékművet Budapesten még 1933-ban felakarták állítani, mivel az ügy érdekében országos adakozást hirdettek meg.

Pásztor János a század első felének elismert, sokat foglalkoztatott szobrásza volt. Párizsban tanult, világot látott művészlől van szó, aki 1929-ben a barcelonai világiállítás nagydíját is elnyerte. Alkotásai közül kiemelkedik a Bécsi kapu téri Kazinczy-emlékmű nőalakja. Számos emlékművet készített az 1930-as években, megformálta Beethoven, Szenczi Molnár Albert és Tompa Mihály alakját is, ám legismertebb művének Rákóczi lovas szobrát tartották a Kossuth Lajos téren.

Lechner Jenő építész, építészttörténeti író volt, fő szakterületének a reneszánsz számított, ezen kívül otthonosan mozgott a műemlékek világában is. Restaurálta többek között a Magyar Nemzeti Múzeum épületét és a várbeli egykori Helytartóság copf stílusú dísztermét. Több önálló építészttörténeti kutatáson alapuló művet írt. Jól ismerte Pásztor Jánost a Képzőművészeti Főiskoláról, személyes barátok voltak. A szoborra és a talapzatra szóló megbízást tulajdonképpen az ő révén nyerték el, mivel közeli kapcsolatban állt a lengyelbarát szerveződésekkel.

A Báthory-emlékévé alkalmából került kapcsolatba Lukács Györggyel, a Báthory István Emlékbizottság elnökével. Vállalta az emlékmű elkészítésének lebonyolítását, és javaslatára a bizottság szerződést kötött Pásztorral a szobor mintázása és faragása ügyében. A talapzat készítését Lechner vállalta magára. Egymás között 10 000 pengőnyi költségről állapodtak meg. Pályázat tehát nem volt, a szobor felállítását – minden bizonnyal az idő szűke miatt – megpróbálták ismeretségi alapon szervezni. Pásztor két vázlatot készített; az egyikben Báthory ülő helyzetben volt, az ölébe fektetett karddal, de a szobrászművész egy álló alakú szobormodellt is bemutatott. Az emlékmű eredetileg bronzból lett volna, de miután ahhoz természetes nagyságú mintát kellett volna Pásztornak készítenie, a bizottság elfogadta a művész utólag előterjesztett kérelmét, hogy a szobrot haraszi kőből faraghassa, mert úgy csak félnagyságú mintát kellett a szerény anyagi körülmények között létesítendő szoborhoz készíteni.

A szervezők túl későn láttak hozzá a szervezéshez, ezért a szobor felavatásra az 1933-as Báthory-emlékévében már nem kerülhetett sor. Nem sokkal később, 1936 decemberében viszont 350 éves évfordulója volt a fejedelem halálának, ezért az emlékbizottság erre az évre halasztotta a szoborakciót. Ennek keretében már 1936 tavaszán hozzáfogtak a szükséges engedélyek beszerzéséhez, ezért levelet intéztek Budapest akkori polgármesteréhez, Szendy Károlyhoz, hogy tartson a bizottság tagjaival szemlét az általuk kiszemelt két helyen. A Hunyadi János úton, a Hunyadi-szoborral szemben levő kertben, amely a Halászbástya tőszomszédságában volt, és a Döbrentei téren, amelyet éppen abban az időben parkosítottak. Ezen kívül 4000 pengő értékű anyagi támogatást is kértek Liber Endre alpolgármestertől. A kért összeg, plusz még 1000 pengő meg is érkezett a szervezet számlájára, és már a sajtóban is megindultak a találgatások arról, hogy hol fog állni Báthory István első budapesti köztéri szobra. Azt is megemlégtették, hogy a kétszeres életnagyságú szobor Pásztor János műve, és az uralkodót ábrázolja trónon ülve, kezében kardot tartva.

A Báthory István Emlékbizottság 1936. augusztus 3-án újabb helyszíni szemlét tartott, immáron a magyarországi lengyelbarát szervezeteket tömörítő Magyar–Lengyel

Szövetséggel, valamint Pásztor Jánossal és Lechner Jenővel. A helyszíni bejárás után az emlékbizottság a városligeti Vajdahunyad vár jáki temploma melletti park részletét, vagy a Hunyadi János szobortól balra, a Halászbástyára vezető Steindl lépcső alján lévő kőboltozat üregét kérte a Báthory-szobor felállítására. Mindkét helyszínt „történelmi levegőjénél fogva” tartották alkalmasnak a szobor felállítására.

A munkába 1936 folyamán bekapcsolódott a Magyar–Lengyel Szövetség is, és gróf Széchenyi Károly ügyvezető alelnök révén kérte a főváros beleegyezését a fent említett két hely valamelyikébe. Szendy polgármester azt nyilatkozta, hogy a várban és körülötte minden helyet a várral kapcsolatban álló történelmi alakoknak tartanak fenn, ezért ezt a lehetőséget elvetették. A főváros Báthory István szobrának elhelyezése céljából 1936. szeptember 16-án tartott helyszíni szemlét a Vajdahunyad várban. A szobor javasolt helyeként a jáki kápolnához csatlakozó háromablakos román épülethomlokzat előtti területet, az épület és a főút járdája közötti részt jelölték meg.

Ekkor jelentek meg a széthúzás első jelei. Gróf Széchenyi Károly, a Magyar–Lengyel Szövetség alelnöke egy levelében azt írta, hogy a Báthory Emlékbizottság és maga Lukács György sem ért egyet azzal, hogy a szobrot a Városligetbe helyezték. Ahogy Széchenyi írta, vélekedése szerint Lukácsék kísérletet fognak tenni arra, hogy újabb kérvények beadásával az emlékművet valahol máshol állítsák fel. Széchenyi gróf elmondása szerint a Magyar–Lengyel Szövetség befolyásos tisztviselőinek megfelel a kiszemelt terület csakúgy, mint az alkotó művészeknek, Pásztornak és Lechnernek. A helyszíni szemlén szakmai érvek is elhangzottak a Báthory-szobor e helyre történő felállítása ellen. A Műemlékek Országos Bizottságának képviselője aggályait fejezte ki, hogy a román kori kolostor hangulatát és stílusát megzavarná a felállítandó emlékszobor, különösen azért, mert Báthory István a késői reneszánsz idején élt, ezért szobrát az épülethomlokzat hangulatához csak úgy lehetne alkalmazni, ha időben korábbi, tehát anakronisztikus stílusban dolgoznák át. Éppen emiatt a helyhez a maga részéről nem járult hozzá.

A városháza a levélben foglaltaktól függetlenül a Vajdahunyad várát javasolta a szobor helyéül. Egészen pontosan az emlékmű helyét a Széchenyi szigetnek nevezett gyepen, a jáki templomhoz csatlakozó román épülethomlokzat előtti részen jelölték ki, ahol a szobor a három félköríves ablakos épülethomlokzat előtt, a középső ablak tengelyében állt volna, az épülethomlokzattól mintegy 2–3 méter távolságra, arccal az út felé. A hely átengedése tekintetében a végleges döntés a Fővárosi Közmunkák Tanácsa hatáskörébe tartozott, ám mivel a megjelölt tér a Mezőgazdasági Múzeum igazgatása alá esett, ez ügyben átiratot intéztek a múzeum vezetőségének, akiktől a hely átengedését kérték az emlékbizottság számára.

Ez időben a sajtó hasábjain is megindult a harc a Báthory-szoborért. Az *Új Magyarország* egyik 1936. szeptemberi számában olvasói levél jelent meg, melynek írója kifogásolta a szobor tervezett helyét. Meglátása szerint az emlékmű méltóbb helyet érdemelne a városligeti „szoborrengetegnél”, ahol a reneszánsz fejedelem szobrának Darányi Ignác egykori földművelésügyi miniszter, Károlyi Sándor közigazgász-politikus és Alpár Ignác műépítész egy-egy emlékművével kellett volna megosztania a helyet. Ehelyett a fejlődő budai városrészek egyik terét javasolta volna a cikk szerzője.

Egy másik írás Budapestet egyenesen a rosszul sikerült és rosszul elhelyezett szobrok városának titulálja. Azzal érvel, hogyha Bem szobrának méltó helyet tudtak találni né-

hány évvel ezt megelőzően, akkor Báthory számára is illendő volna megfelelő helyet keresni. A Vajdahunyad várát az előző íróhoz hasonlóan azért kifogásolja, mert az ottani idill nem illik össze Báthory eszméjével és nagyságával. Helyette a Batthyány vagy a Gellért teret, illetve a Tabánt ajánlotta az illetékesek figyelmébe.

Nem sokkal később kiderült, hogy a Mezőgazdasági Múzeum igazgatója, Sávoly Ferenc sem pártolta a városligeti szoborakciót, sőt kifejezetten ellenezte. Megjegyezte, hogy a Báthory-szobor elhelyezésével a múzeum melletti kis területre a negyedik nagyméretű ülő szobor kerülne, ami egyhangú és unalmas lenne. Ráadásul Alpár Ignác, a Mezőgazdasági Múzeum tervezőmérnökének szobra is kiszorult már arról a területről, ahova Báthory emlékművét akarták helyezni, holott Alpár Ignácnak jóval több köze volt a múzeumhoz, mint Báthorynak. Kifogásolta továbbá, hogy noha az erdélyi fejedelem és lengyel király a történelem kiemelkedő egyénisége, de az Árpád-házi királyok, a Jagellók és Hunyadiak korával semminemű vonatkozásban nem áll. Éppen úgy nem fűzi semmi a magyar mezőgazdasághoz sem, tehát a Mezőgazdasági Múzeum környezetében idegen helyen lenne. Ezen túlmenően a tervezett emlékmű nyílt térközzel állna szemben gróf Károlyi Sándor szobrával, és így a két szobrot hosszú évszázadok választanák el egymástól, ami bántó anakronizmusra vezetne. Emiatt azt kérte felettesétől, a földművelésügyi minisztertől, hogy a területátadásról szóló kérést utasítsa el. A miniszter helyben hagyta az intézmény vezetőjének véleményét, ezért megtagadta a terület átengedését a Báthory-szobor felállítására.

A botrány tovább mélyült, mivel a Pásztor János által megbízott kőfaragó, Gaál Mihály – nem tudni mi okból – nem a szerződés szerinti haraszi kőből, hanem pizkei kőből készítette el Báthory alakját, s ezért méltatlankodni kezdtek a szoborbizottság tagjai. Ez okból kifolyólag Pásztor több alkalommal is meglátogatta Gaál Mihályt, és lement a bányába is, hogy személyesen is megbizonyosodjon a kő minőségéről. Megkérte továbbá a kőfaragó mestert, hogy a telepre, ahol a szobrot faragja, ne engedjen be senkit, mivel intrika folyik az ügyben.

Bizonyos, hogy nem az emlékmű esztétikai szépségével voltak elégedetlenek a Báthory Emlékbizottság tagjai, mivel a Pásztor által megformált agyag szobormintát megfelelőnek találták és átvették. A bemutatón még Liber Endre alpolgármester, a *Budapest szobrai és emléktáblái* című mű szerzője is jelen volt, ám kifogást akkor sem ő, sem más nem emelt a mű ellen.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a földművelésügyi miniszter elutasító válasza miatt egy újabb javaslattal állt elő. Ahhoz, hogy a szobor történelmi vonatkozásánál fogva méltó helyet kapjon, a Lengyel sétányt ajánlották fel mint lehetséges helyszínt. A Népligetben található Lengyel sétány mellett az szólt, hogy ott elegendő terület állt rendelkezésre, valamint az ünnepélyes leleplezés alkalmával tervbe vett nagyméretű felvonulásokat is meg lehetett ott tartani. Emellett kivitelezheték a szobrot Báthory István korának megfelelő stílusban is, nem kellett átépíteni a környező épületek más-más stílusa miatt. A hely lengyel vonatkozása is adott volt, hiszen ekkor már a sétányon állt Farkas Béla kompozíciója, a Lengyel Legionisták Emlékműve.

A Báthory István Emlékbizottság 1936 októberében írt beadványa azt sugallja, hogy a szervezet készen állt a megegyezésre, és elfogadta a városháza azon javaslatát, miszerint a szobrot a Lengyel sétányon, a Könyves Kálmán körút és Simor utca sarkán helyezték el. Ezzel párhuzamosan indítványozták a szóban forgó terület elnevezését Báthory

István térnek. Számoltak azzal az eshetőséggel is, hogy valamilyen ok folytán akadály hárulna az akció elé, ezért további helyszíneket is javasoltak. A kompromisszumkészség okát abban kereshetjük, hogy a Báthory Emlékbizottságot ekkor már szorította az idő, s ha a fejedelem halálának kerek 350 éves évfordulóján, 1936. december 12-én akarták felavatni az emlékművet, már csak néhány hetük maradt a szervezésre. Ennyi idő nem volt elég, hogy megszerezzék a szükséges engedélyeket, és megszervezzék a díszes szoboravatást, így a nagy Báthory-évfordulóról az emlékbizottság ismét lemaradt. Némi vigaszt jelenthetett, hogy a kultuszminisztérium számon tartotta a kerek évfordulót, és rendeletben utasított minden iskolát a jubileumról való megemlékezésre.

A szoborügyet ekkor ismét egy belső konfliktus hátráltatta. Hiába egyezett meg gyakorlatilag a városháza a Báthory István Emlékbizottsággal az emlékmű helyéről, a munkában csupán 1936 tavaszától részt vevő Magyar–Lengyel Szövetség ügyvezető elnöke, gróf Széchenyi Károly igyekezett az elképzelést megghiúsítani. Mivel a polgármester jó barátja volt, azt kérte, hogy addig ne hozzanak végleges döntést az ügyben, míg személyesen nincs alkalmuk konzultálni az ügyben. A Lengyel sétányt azért nem tanácsolta, mert állítása szerint a Népliget publikuma és az egész környezet esztétikai szempontból nem biztosít történelmi miliőt. Szerinte a Magyar–Lengyel Szövetség plénuma nemcsak ezért utasította el ezt a helyszínt, hanem mert aggályok merültek fel azért is, hogy lengyel részről sem fogadnák jól a szobornak a Népligetben való elhelyezését. A levél további része ugyanakkor rávilágít arra, hogy a kifogások nemcsak esztétikai okokból születhettek. Gróf Széchenyi Károly titokzatosan csak annyit ír, hogy az akció kapcsán személyi ügyekben is van közlendője a polgármesternek. Mivel konkrétumokat nem említ, csak hipotéziseink lehetnek, annyi viszont bizonyos, és ez a dokumentumokból is látszik, hogy a Báthory Emlékbizottság és a Magyar–Lengyel Szövetség között ellentét feszült. Ennek az ellentétnek lehettek bizonyos személyi vonatkozásai, és e konfliktusok a Báthory-szoborakciónak is kerékkötőjévé váltak. A külügyminisztérium ebben a helyzetben a Magyar–Lengyel Szövetség mellett állt, ez látszik a nem hivatalos feljegyzésekből is.

A lengyelbarát szerveződések rivalizálásáról a polgármester is tudomást szerzett. Többen a közbelépését kérték, hogy ne engedjen azoknak, akik a szobor Népligetben történő felállítását ellenzik. Egy beadvány arra világít rá, hogy a Magyar–Lengyel Szövetség célkitűzései és alapszabályai ellenére önálló működést fejt ki, és el próbálja nyomni a szervezetén kívülről induló lengyelbarát megmozdulásokat. Példaként a Lengyel Legionisták Emlékművének esetét hozza fel, amit szintén el akartak fojtani, és politikai eszközökkel kellett közbelépni az ügy érdekében. Az írás szerzője szerint a Báthory-szoborral ugyanez a helyzet, s valójában azokat akarják kiközösíteni az akcióból, akik magát a mozgalmat elindították, és akik a munkát végezték. A levél felhossa még azt is, hogy Széchenyi Károly, valamint társainak munkájához a külügyminisztérium és Villani Lajos is asszisztál, s félő, hogy egy kipattanó botránynak a lengyel–magyar barátság látná kárát.

Egy másik írás, mely szintén 1937 márciusában látott napvilágot, még súlyosabban bírálja a Magyar–Lengyel Szövetség ténykedését. Írója, Kovács-Karap Ernő volt országgyűlési képviselő a lengyel ügy elkötelezettjének számított, mivel már az első világháború előtt is többször támogatólag szólalt fel a független Lengyelország érdekében. A Magyar–Lengyel Szövetség alapítói között volt, de idővel tudomására jutott a szövetség bomlasztó munkája:

„A kulisszák mögött valóságos verseny folyik, hogy a Szövetség által konkurenciának tekintett kulturális és társadalmi mozgalmakat felelőtlenül hogyan fűrészeljék el, mások becsületes törekvéseit hogyan nehezítsék meg, tekintélyes, eredményeket szerzett egyéniségeket hogyan kedvetlenítsenek el, feketítsenek be, diszkreditáljanak.”

Kovács-Karap Ernő volt az, aki azt is megszéllőztette, hogy a Magyar–Lengyel Szövetség 1937. januári, gróf Csekonics Iván elnöklete alatti ülésen olyan javaslat is elhangzott, hogy a vidéki törvényhatóságok fejének utasítást kellene kapniuk, mely szerint csak a Szövetség által engedélyezett ünnepélyeket és mozgalmakat támogassák. Ez nyílt szembefordulást jelentett a Báthory Emlékbizottsággal és minden olyan szervezettel, amelyik nem kívánt közös munkát folytatni a Magyar–Lengyel Szövetséggel.

A Báthory István Emlékbizottság 1937. március 20-ára hívta össze értekezletét a Revíziós Liga helyiségébe, hogy előkészítsék az emlékmű felavatását, és kitűzzék az ünnepség konkrét időpontját. A bizottság jónak látta, hogy más helyi szerveződéssel is bevonjon a szoborakcióba, ezért több kőbányai és ferencvárosi szervezetet is felsorakoztattak az ügy mellé, s ezek kérvények hadával árasztották el a városházát. A folyamodványok szövegezéséből jól látszik, hogy szervezett akcióról van szó, s nem kétséges, hogy a Báthory-szobor felállítását a Lengyel sétányra kérő beadványok mögött az emlékbizottság állt. Általános szerkezete ezeknek a leveleknek, hogy megkéri a polgármestert az ügy támogatására és a Lengyel sétány megfelelő részének átnevezésére Báthory István térére. A kérvények indoklásában kivétel nélkül szerepel az az érv is, hogy a Tavaszi Vásárra érkező lengyel vendégek tetszését is elnyerné a szoborakció sikeres lezárása.

A sajtóban is mozgalmat indítottak a népligeti helyszín mellett a polgármester jóindulatában reménykedve. Ezekben az írásokban ugyanakkor találunk a Magyar–Lengyel Szövetségre vonatkozó burkolt utalásokat is.

„Most, hogy a gondolat megvalósul, s felrajanak a legyek, és mindegyike zümmög egy helyet ahhoz a szoborhoz, amelyhez egyetlen lépéssel sem segédkeztek, melyhez semmi közük sem volt; ideje volna és helyén való, hogy az utolsó simításokat is azok végezzék, akik ezért a szoborért lelkesedtek és dolgoztak!”

A Magyar–Lengyel Szövetség vezetősége kétségkívül értesült erről, ezért még 1937. április elejére ők is összehívták a maguk ülését, hogy megtárgyalják a Báthory-szobor avatásának fontosabb teendőit. A két szervezet ebben az időben tehát egymással párhuzamosan foglalkozott az emlékmű kérdésével, de oly módon, hogy határozataikkal ki is oltották egymás erőfeszítéseit. Közöttük állt a városháza, amely pedig nem tudta eldönteni, hogy az ügyben ki a leginkább illetékes, ezért helyezkedett időnként várakozó álláspontra. Hiába állította a Báthory Emlékbizottság, hogy a szobor dolgában magukat tartják illetékesnek, amikor Villani Lajos, a külügyminisztérium kulturális ügyosztályának vezetője ennek az ellenkezőjét állította. Lényegében ezért csúszott folyton a szobor avatása.

A botránnyal egy időben készült el Báthory kőalakja. Pásztor János emlékművének első hivatalos bemutatójára különböző nehézségek miatt csak 1937. május 1-jén került sor. Ekkor kellett volna átvennie a Báthory István Emlékbizottságnak a művész munkáját, és a tervek szerint a május 3-án tartandó ülés fogadta volna el az alkotást.

Lechner Jenő tanácsára a fejedelem alakját Jan Matejko lengyel festő *Báthory Pszkov előtt* című alkotása alapján formálták meg. A festmény 1936 tavaszán Budapesten is

megfordult, mivel akkor a Szépművészeti Múzeum kiállítást rendezett a lengyel művészet remekeiből, így nem zárható ki, hogy a koncepció alapötletét innen merítették.

A festmény ábrázolásához hasonlóan Báthory trónusszerű széken ül, fején díszes erdélyi süveg, mellét páncélvért védi, kardját a térdén keresztbe fektetve tartja. A szélesen leomló palást zárt tömbbé fogja össze a kétszeres életnagyságú figura részformáit. A lépcsős talapzat tagozódásai ismétlődnek a szobron: a lábak, a térdék, a vállak síkjai fokozatosan vezetik a tekintetet az életszerűen formált, határozott tekintetű archoz, s ez a tagozódás az alkotás építészeti hatását erősíti. Az ülő alak egyszerre sugároz nyugodt méltóságot és dinamikus tetterőt. A mű romantikus túlzások nélkül mutatja be Báthory Istvánt.

A szobor bemutatóját megtartották, arról viszont nem maradt fenn adat, hogy ott pontosan mi történt. Az emlékbizottság legközelebb csak 1938 júliusában adott be kérvényt a városházára az emlékmű felállítása ügyében. Egy későbbi dokumentumból derül csak ki, hogy a Báthory István Emlékbizottság nem vette át Pásztor János és Lechner Jenő művét arra hivatkozva, hogy az általuk kötött szerződést megszegték, mivel ők nem piszkei, hanem haraszi követ kértek. Az emlékmű keskeny, puha érezetű kövének hibája miatt lemondtak erről a kőszoborról, és megbíztak egy másik művészt, nevezetesen pankotai Farkas Béla szobrászt, hogy készítsen egy másik szobrot, immáron bronzból. Farkas Béla munkásságát közelebről is ismerték, hiszen az emlékbizottság 1933. évi nyírbátori rendezvényén ő is közreműködött. Akkor a református templom falába illesztett emléktábla reliefjét kellett elkészítenie. Az új, Farkas-féle bronzszobor elkészítését 1938 szeptemberére tervezték, de mivel nem számoltak ezzel a plusz költséggel, az emlékbizottság a városházától további 4000 pengőt kérvényezett. A polgármester viszont, tekintettel arra, hogy egyszer már hozzájárult az emlékmű kiadásaihoz, 300 pengőnél többet nem volt hajlandó adni.

A Báthory István Emlékbizottság új keletű akcióját az eredeti alkotók, Pásztor János és Lechner Jenő is megneszelték, ezért ők is levelet intéztek a polgármesterhez, hogy a bronzszobor létrehozását már ne támogassa, mivel ők elkészítették már a szerződésben foglalt módon a szobrot kőből. Figyelmeztették továbbá az előjáróságot, hogy a szobor átvételének indok nélküli megtagadása, valamint hátralékos követeléseik kifizetése végett az emlékbizottság ellen pert indítottak. Valószínűleg arról lehetett szó, hogy az emlékbizottság nem kívánta tovább finanszírozni azt a szobrot, amelyre már szemet vetett a Magyar–Lengyel Szövetség vezetősége, és amelyet már ők is fel akartak állítani. Ehelyett készítették helyette titokban egy másik szobrot, más anyagból, a nyilvánosság kizárásával. Ezzel a lépéssel a Báthory István Emlékbizottság két oldalról is támadhatóvá vált; először is ellenálltak a Magyar–Lengyel Szövetség utasításának, hogy a szobrot a Vajdahunyad várában állítsák fel, ráadásul az alkotókkal is pereskedtek, akik jogosan követelték a szobor átvételét és juttatásuk kiegyenlítését. A dolog abszurditása, hogy Pásztorék szobrát ekkor azért nem lehetett felállítani, mert a megrendelő Báthory István Emlékbizottság nem akart érte fizetni, a Magyar–Lengyel Szövetségnek pedig az akcióhoz tulajdonképpen semmi köze nem volt, mivel nem ők voltak a megbízók.

A megkárosított művészek kifogásai ellenére a főváros 1938. szeptember 9-én tartott közművelődési szakbizottságának ülésén Báthory István szobrának a népligeti Lengyel sétányon való elhelyezése mellett döntött. Ide kerülhetett volna tehát Pásztorék alkotása, viszont az új bronzszobor, pankotai Farkas Béla alkotása új helyzetet teremtett.

Mivel az új bronzszobor eltért attól az alkotástól, amelyet eredetileg a Báthory István Emlékbizottság fel kívánt állítani, ezért a városháza illetékes szerveinek az új művet is be kellett mutatni. Erre 1938 szeptemberében nyílt mód Vignali Rafael bronzöntőnél. Az illetékes hatóság azonban több okból sem látta indokoltnak, hogy foglalkozzék az új műalkotással; ekkor már tisztában voltak azzal, hogy Pásztorék pert indítottak az emlékbizottság ellen, s ilyen helyzetben nem kívántak állást foglalni. Másrésztől viszont feltűnt nekik Farkas Béla bronz, valamint Pásztorék kőszobra közötti kísérteties hasonlóság, s ez esetleg szerzői jogi bonyodalmakat is maga után vonhatott. A városháza sérelmezte azt az eljárást is, hogy a szoborbizottság hivatalosan nem jelentette be a székesfővárosnak a per körülményeit, és az új szobor elkészítésére a megbízást a székesfőváros tudtán kívül adta ki, sőt az új szobrot agyagmintában – amint általában szokás – be sem mutatta, hanem csupán a kész bronzöntvényt, amelyen további módosításokat már nem lehetett végezni.

Ezzel ismét fordult egyet az ügy, s a polgármester már a Lengyel sétány megadott helyén, a Simor utca és a Könyves Kálmán körút sarkán sem engedélyezte a szobor felállítását arra hivatkozva, hogy azt Könyves Kálmán készülő emlékművének kívánják fenntartani. Az indoklás több oldalról is támadható volt; egyrészt a Lengyel sétányt maga a polgármesteri hivatal ajánlotta, másrészt akkor már állt egy Könyves Kálmán szobor a Millenniumi emlékművön, így különösebben nem indokolta semmi, hogy egy újabb szobrot emeljenek tiszteletére, még ha nagy formátumú uralkodóról van is szó. A Báthory-szobor ötlete ugyanis ekkor már kiforrott koncepció volt, és az alkotás is elkészült már, nem úgy, mint Könyves Kálmán emlékműve. A városházán mindaddig nem kívántak érdemben foglalkozni a szobor ügyével, míg az eredeti mű alkotói és az emlékbizottság közötti per le nem zárul. Tudván arról, hogy a székesfőváros az eredeti alkotás terveit nagy összeggel támogatta. A főváros érintettsége miatt még az ügyészség álláspontját is kikérték az ügyben.

A jogi állásfoglalás szerint a székesfőváros mint telektulajdonos, amikor saját közterületén szobrok felállítását engedélyezi, kizárólag csak azt teszi vizsgálat tárgyává, hogy a felállítandó szobor megfelel-e a főváros színvonalának esztétikai és művészeti szempontból, továbbá hogy a szobormű kielégíti-e a történeti, nemzeti és erkölcsi érdekeket, érzéseket és felfogásokat. Bármely szoborműnek a székesfőváros részéről való átvétele ezek szerint nem jelent többet, minthogy a székesfőváros mint telektulajdonos a felállításra az engedélyt megadja. Ennek folytán a szoborműnek a főváros részéről való átvétele nem létesített kötelezettséget arra nézve, hogy az illetékes hatóság a közterületen felállítani megengedett szobor helyett egy másik szobor felállítását ne engedélyezhesse. Ez az érv tehát a Farkas-féle szobor mellett szólt.

Pásztor János annak idején elfogadott szoboralakja és a pankotai Farkas Béla által bemutatott szoboralak között viszont kétségtelen volt formai és mozdulati hasonlóság, ezért ha ez a hasonlóság oly mérvűnek mutatkozott volna egy per során, hogy azt másolatnak minősítsék, az a lehetőség is fennállt, hogy egy szerzői jog bitorlása miatti perben Pásztor János szobrászművész az esetleg már felállított Farkas-féle szobrot elkozztatja.

Az ügyészség ezért csak úgy javasolta Farkas Béla szobrának felállítását, ha szakértői megállapításokkal lehet alátámasztani azt, hogy a Pásztor- és a Farkas-féle szobor között a szerzői jog bitorlásának esete nem forog fenn.

Az emlékbizottság ugyanakkor tovább készült a szobor felavatására. Grodnóban ünnepélyes körülmények között földet emeltek ki Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem palotájának romjai közül. A földet urnában helyezték el, amelybe a Báthory István korában vívott nagy csaták helyszíneiről is gyűjtöttek földet. Az urnát ezután Budapestre küldték, hogy azt a felállítandó Báthory-szobor alapjában helyezték el. Az urnát szimbolikus tartalmával együtt küldöttség nyújtotta át a varsói magyar követnek, hogy Budapestre továbbítsa.

Eközben az emlékbizottság számára mindinkább kínossá váló pereskedés megoldásra sarkallta az érdekelteket. Talán ennek hatására 1939 elején kompromisszum kezdett formálódni: Lukács György, a Báthory István Emlékbizottság elnöke az eredeti Pásztor-féle szobrot felajánlotta Tost Lászlónak, az akkor pár hónapja visszacsatolt Kassa polgármesterének.

Ennek érdekében nem sokkal a Báthory István Emlékbizottsággal szoros kapcsolatban álló Magyar Mickiewicz Társaság és a Budapesti Lengyel Intézet együttes ünnepi ülést tartott Kassán. A budapesti vendégeket Vukovich Károly helyettes polgármester fogadta az állomáson. A Capitol mozgóban tartott ünnepségen megjelent az egész város, élen Borbíró Ferenc főispánnal, Szombathelyi Ferenc hadtestparancsnokkal, Tost László polgármesterrel. Megjelent az ünnepségen Mécs László, a Felvidék neves papköltője is, és ott voltak a vármegye, a város, a hatóságok, az államrendőrség és az ifjúsági egyesületek képviselői is. A kassai Dalegylet elénekelte a lengyel Himnuszt, majd Vukovich Károly helyettes polgármester üdvözölte a megjelenteket. Utána Lukács György, Kertész János és Zbigniew Załęski tartottak előadást. A rendezvény végén Lukács György bejelentette, hogy a Báthory Emlékbizottság Kassa városának ajándékozta Pásztor János szobrászművész alkotását, Báthory István szobrát, amely hirdetni fogja Kassa városában a magyar–lengyel barátságot. Ezzel a nagy hírveréssel, valamint a szobor helyének megállapításával látszólag megnyugtató módon rendeződött a szobor sorsa, s elhárult az akadály az elől, hogy a Farkas-féle Báthory-szobrot felállítsák Budapesten.

Ennek reményében intézett beadványt az emlékbizottság Szendy Károlynak, Budapest polgármesterének, akinek bejelentették a Pásztor-féle szobor kassai felállításának tervét. Hangsúlyozták, hogy az emlékmű Kassán történő felállításához az alkotók is hozzájárultak. Ezzel párhuzamosan kérvényezték, hogy a Farkas Béla-féle Báthory-szobor felállítását az illetékes hatóságok által engedélyezze.

Nagypénteken már helyszíni szemlét tartottak Kassán a Báthory-szobor tervezett helyénél. A szemlén Kassa város részéről Tost László polgármester, Czigler kultúrtnácsnok és Martoncsik városi főmérnök vett részt. A Báthory István Emlékbizottság részéről Lukács György elnök, Pásztor János szobrászművész, a szobor alkotója és Lechner Jenő építőművész, a szobor talapatának építője is jelen volt. A felállítás helyeül az akkori Horthy Miklós téren található Kassai Múzeum előtti sétányt jelölték ki. A szobor leleplezését 1939. május elejére tervezték nagy ünnepség keretében.

A kedvező hírek hallatán a városháza tisztviselői is megenyhültek, s rövid időn belül zöld utat kapott az emlékbizottság arra, hogy Báthory István bronzszobrát, Farkas Béla alkotását a Lengyel sétány és a Simor utca által határolt területen állítsák fel.

Az MTI egyik közléséből értesülhetünk arról, hogy Kassán a külpolitikai események hatására végül nem sikerült májusban felállítani a Pásztor-féle szobrot, az avatás idő-

pontját ezért 1939. szeptember 8-ra tették át. Ekkor már a hírügynökség tudósítója előtt sem volt titok a szobor addigi kalandos sorsa, s az emlékmű körül kialakult huza-vona történetét bizalmas közlésként továbbította varsói kollégájának.

A kassai szoboravatásra az emlékbizottság meghívta a varsói Báthory István Lengyel–Magyar Egyesület képviselőit is. Ez Stella Olgierd főtitkár Palóczi Edgárnak, a Magyar Mickiewicz Társaság főtitkárának küldött leveléből derül ki, amelyben leírta, hogy a szervezet budapesti látogatásakor Lukács György, az egyesület elnöke meghívta őket az 1939. szeptember 17-én tartandó kassai Báthory-emlékmű avatójára. A varsói társaság Leon Dunin-Wolski ezredes és Stella Olgierd főtitkár személyében kívánta magát képviseltetni, és ehhez Palóczitól hivatalos meghívót kértek. A szobor avatását tehát későbbre halasztották, és az előkészítő munkálatokban a Báthory Emlékbizottsággal szoros kapcsolatban álló Magyar Mickiewicz Társaság is segédkezett.

Mivel az emlékbizottság ajándékba adta Kassa városának a szobrot, ellentételezésül anyagi téren nem sokat várhatott. Márpedig Pásztor Jánoséknak is voltak még kifizetetlen hátralékai, Farkas Béláról nem is beszélve. Az anyagi terheket enyhítendő támogatási kérelmet adtak be a kultuszminisztériumhoz, hogy az mozdítsa elő a Kassán felállítandó Báthory-szobor ügyét. Lukács György révén számolhattak is egy esetleges anyagi hozzájárulással, bár a minisztériumban is szárnyra kélt már a hír, hogy a kassai szobrot eredetileg Budapestre szánták. A kultuszminisztérium ezért felvilágosítást kért az ügyben a városházától, hogy a támogatás ügyében megfontolt döntést tudjanak hozni.

A történelem ekkor azonban közbeszólt; 1939. szeptember 1-jén a náci Németország megtámadta Lengyelországot, s ezzel kitért a második világháború. A Teleki-kormány igyekezett kimaradni a fegyveres konfliktusból, de a háborús események így is meggátolták a Pásztor-féle Báthory-szobor felállítását Kassán. Az emlékmű tehát Budapesten maradt. A finanszírozási nehézségek sem oldódtak meg, s a hiány olyan nagy volt, hogy még a Farkas Béla-féle Báthory-szobor öntödéből való elszállítását sem tudták megoldani. Újabb segíyekért folyamodtak a polgármesterhez, s bár az emlékbizottság tagjai belátták, hogy az aktuálpolitikai események, valamint Magyarország egyre erősebb elköteleződése Németország mellett nem teszi lehetővé ennek az emlékműnek a leleplezését, mégis arra törekedtek, hogy a városháza járuljon hozzá ahhoz, hogy a szobrot legalább „csendben” fel tudják állítani valahol.

Nagy valószínűséggel sem a kultuszminisztérium, sem pedig más hivatal, szervezet nem támogatta anyagilag az akciót, ezért kényszerült több alkalommal is a Báthory István Emlékbizottság a főváros hozzájárulását kérni. Ekkor még mindig hiányzott 5000 pengő a költségvetésből, a bronzöntőnél pedig már-már a kiöntött szobor léte került veszélybe. Azonban 1940. augusztus 30-án megszületett a második bécsi döntés, és a Báthory-bizottság tagjai új ötlettel álltak elő. A Pásztorék által faragott kőszobrot ezúttal már nem Kassa városának kívánták adományozni, hanem a Romániától visszacsatolt Szilágysomlyónak, ahol a fejedelem és későbbi lengyel király 1533. szeptember 27-én megszületett. Az új terv szerint a budapesti és a szilágysomlyói helyszínen egy időben avatták volna fel a két emlékművet, melyhez viszont szükségesnek mutatkozott a hiányzó 5000 pengő kiegyenlítése. A városháza ezúttal sem támogatta az elképzelést, s lassan egyre reménytelenebbé vált a két emlékmű felállításának gondolata. Pankotai Farkas Béla alkotását ráadásul még el sem szállították a kivitelezőtől, így Vignali Rafael bronzöntőnél várta sorsának további alakulását.

Az emlékbizottság nemcsak beadványok útján, hanem személyesen is ostromolta az illetékes hatóságokat, hogy karolják fel a nemes ügyet. Arra hivatkoztak, hogy a főváros, melynek terein akkor már Bocskay István és Bethlen Gábor szobrai dicsőítették Erdély múltját, nem nélkülözheti a harmadik nagy erdélyi fejedelem, Báthory István emlékének megörökítését sem. Ekkor tehát már Báthory magyar jellegét kívánták kidomborítani. Tisztában voltak a politikai helyzettel, ezért már a nyilvánosság kizárásával, ünnepek és felvonulások nélkül képzelték el a szobor köztérre helyezését. Mivel a városháza sokallta az 5000 pengőt, még azt is elérték, hogy a költségeket 3000 pengőre mérsékeljék. Hiába engedett ekkor viszont már az emlékbizottság, az ország egyre mélyebbre süllyedt egy olyan háborúban, amelynek még nem lehetett látni a végét, így a terv egyre messzebb került a megvalósítástól. A háborús időkben a városháza sem vállalta már az akció finanszírozását. 1942 szeptemberétől kezdve már bombázták a fővárost, tehát sok egyéb olyan tennivaló volt, ami fontosságát tekintve a szobor ügye elé került. Egy olyan szobor megvalósítása elé, amelyet titokban akartak felállítani, így még propagandisztikus célokat sem szolgálhatott.

Ekkor tudatosulhatott az érintettekben, hogy amíg a háború tart, a szobor felavatására nincs reális esély. Lépéseket tettek tehát annak érdekében, hogy legalább a Pásztor János és Lechner Jenő által megalkotott emlékmű ideiglenes tárolása megoldódjék. A városházán kérelmezték, hogy a szobrot ideiglenesen a III. kerületi Keve utcai iskola udvarán tárolják, azonban a mű végül mégsem került oda. Valószínűleg Gaál Mihály nem adta ki a szobrot, mivel még ekkor is jogos járandóságát követelte. Ezzel jó időre lekerült a napirendről a szobor ügye. Teltek, múltak az évek, s Báthory István emlékművéről lassan mindenki megfeledkezett.

AZ ELFELEJTETT SZOBOR

Gaál Mihály kőfaragó előtt is világossá vált, hogy egyhamar nem lesz felállítva az általa készített kőszobor, ezért egy telket bérelt számára a Római parton, nem messze otthonától. Az alkotásnak egy faépítményt emelt, hogy védje az időjárás viszontagságaitól, és míg egészséges volt, rendszeresen ellenőrizte is, hogy a faház rendben van-e. Így 15 évet hevert egy fabódéban a szobor. A Lechner Jenő tervei szerint elkészült talapzat kövei a lengyel és az erdélyi címer pajzsával, blokkbetűs feliratával Král Gyula óbudai kőfaragó telepén maradt, ahol az ostrom utáni zavaros időkben nyoma veszett. Ugyanígy nem tudunk többet pankotai Farkas Béla bronzszobráról sem. Pásztor János bombatámadás áldozata lett 1945 elején, a Báthory Emlékbizottság pedig beszüntette működését.

A ZUGLÓI BÁTHORY

A Fővárosi Emlékműfelügyelőségnek az '50-es évek közepén tűnt fel, hogy a Római part egyik telkén, egy hevenyészett fabódéba bedeszakázva áll egy Báthory-szobor. Az intézmény annak ismeretében, hogy a szobor fővárosi közterületre készült, 1956 júniusában behozatta az emlékművet a fővárosi tanács udvarára.

Az 1956-os forradalom leverése után a Lengyel Egyesült Munkáspárt vezetése a hivatalos lengyel–magyar kapcsolatokban a távolságtartást választotta. A korabeli lengyel

politika a Kádár-kormány tudára adta, hogy az MSZMP megtorló politikájával, és az általa alkalmazott terrorral nem ért egyet.

A két ország közötti politikai nézetkülönbség nem felelt meg a Magyar Népköztársaság akkori érdekeinek, ezért a varsói magyar nagykövetségen Szilágyi Dezső külügyi osztályvezető 1958 februárjában hangot adott a kormány azon törekvésének, hogy a magyar–lengyel kapcsolatokban új szakaszt kezdjenek. A későbbiekben az azonosságokra kívánták helyezni a hangsúlyt, a létező különbségeket pedig háttérbe szorították. A lengyel vezetés is lépést tett a kétoldalú viszony javítására; 1958 márciusában bejelentették, hogy kormányuk eleget tesz a magyar kormány meghívásának.

1958. április 22-én már a magyar és a lengyel napilapok is bejelentették a hírt: Władysław Gomułka, a LEMP Központi Bizottságának első titkára és Józef Cyrankiewicz miniszterelnök vezetésével 1958. május 9–12. között lengyel párt- és kormányküldöttség látogat Magyarországra. A magyar vezetés nagy várakozásokkal tekintett a látogatás elé.

Ekkor érkezett el a szobor felállításának ideje, hiszen minden adva volt ahhoz, ami a második világháború idején hiányzott az emlékmű felavatásához: a politikai szándék és a pénz.

A Báthory-szobrot időközben átszállították az Egyetem utcai Károlyi-palota udvarára, majd bemutatták egy szakbizottságnak is, mely a Művelődésügyi Minisztérium képviselőiből és több tekintélyes művészből állt. Ez a bizottság támogatta Pásztor János művének felállítását, és a korábban felvetett kő hibáját jelentéktelennek, a mészke sajátságának minősítette, mely a mű esztétikai hatását nem rontja. A felállítás elvi helyeségének tisztázására a fővárosi tanács kikérte a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének véleményét is, és ők is egyetértettek a szobor fővárosi közterületen történő felállításával. Egy régebbi fővárosi határozat írta elő, hogy a XIV. kerület Hungária körút és Thököly út kereszteződésében levő szobor nélküli alapépítményre emlékművet kell a jövőben helyezni, ezért miután a helykijelölő bizottság megtekintette a helyszínt, kijelölték a területet Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király budapesti emlékműve számára.

Az elhatározás ekkor tehát kizárólag politikai elgondolásból születhetett meg, mivel már egy sem létezett a korábbi lengyel–magyar kapcsolatokat ápoló civil szervezetek közül. Az előzmények óta eltelt 15 hosszú, változatos esztendő, Budapest átélt egy világháborút, egy ostromot és egy forradalmat, s már nagyon kevesen éltek abból a generációból, amely annak idején a szobor felállítását szorgalmazta.

Gaál Mihály kőszobrász viszont még élt, és amikor a sajtóban olvasott a szobor felavatásának tervéről, levélben fordult az Emlékműfelügyelőséghez, hogy hátralévő járandóságát, amivel még a megbízó Pásztor János tartozott neki, egyenlítse ki az illetékes hivatal. Követelte továbbá annak a bódénak az anyagárát is, amit maga a kőfaragó 10 napi munkával épített másfél köbméter fából az emlékmű köré, hogy megóvja a természet erőitől. A szobor elkészítésében közreműködött még Müller Károly és Bereznay János segéd is. Mindezt a kőfaragó levelezőlapokkal, okiratokkal és fényképfelvételekkel is tanúsítani tudta, amelyeket az Emlékműfelügyelőségnek meg is küldött. Gaál levele azért jelenthetett bonyodalmat, mivel a kialakult jogi helyzet késleltethette az alkotás felállítását. A levéltári források szerint ez a beadvány nem befolyásolta a szobor sorsát, mivel az Emlékműfelügyelőség 1958. március 19-én kérvényezte a fővárosi tanács Nép-

művelési Osztályától a Báthory-szobor felállítását. Nem sokkal később pedig már állott is Báthory István szobra a Hungária körúton. Erről tanúskodik az az 1958. május 14-én írott a levél, amelyben a fővárosi tanács Népművelési Osztálya köszönetet mondott Pásztor Jánosénak, az alkotóművész jogutódjának a Báthory-szoborért.

Ez a két irat datálja legpontosabban a szobor kihelyezésének időpontját, mivel a korabeli napilapok mélyen hallgattak az eseményről. Ennek oka a két évvel korábbi 1956-os eseményekben keresendő: a forradalmi tömeg 1956. október 23-án a Bem-szobornál gyülekezett, ezért nem akarták a nagyközönség számára is meghirdetni az avatás pontos időpontját, hiszen a pártvezetés is tudatában volt a lengyel–magyar kapcsolatok forradalmi természetének. Kérdéses, hogy volt-e egyáltalán avatási ünnepség. Alapos okunk van ugyanis azt feltételezni, hogy a szobrot egyszerűen csak „kitették” az utcára. Több okból is ezt teheték: műpártolásból, városdísztitási megfontolásokból, de az a legvalószínűbb, hogy mindössze a Budapestre érkező lengyel delegációnak szerettek volna gesztust tenni. Annyi bizonyos, hogy a Władysław Gomułka vezette pártküldöttség kedvéért a magyar kormány képviselői még a Bem-szobrot is hajlandók voltak megkoszorúzni.

Az alkotást tehát felállították, de a tiszteletdíj ügye tovább gyűrűzött. A főváros Népművelési Osztálya beszerezte Pásztor János özvegyétől és a még élő Lechner Jenőtől a szoborra vonatkozó irataikat, hogy a tulajdonosi és jogosultsági viszonyok kiértékelésével megállapítsák, kit illet a honorárium. A berendelt iratokból nem lehetett kiszűrni, hogy Pásztor János vagy Gaál Mihály a Báthory Emlékbizottságtól milyen összegű tiszteletdíjat vett fel, és mennyi követelés maradt kiegyenlítettlen. Ráadásul nehezítette a helyzetet az is, hogy a dokumentumok alapján a megrendelő bizottság a kifizetett honorárium visszafizetését is követelte Pásztortól és alvállalkozójától, Gaál Mihálytól. Annak ellenére, hogy a Gaál család még egy pert is kilátásba helyezett a városi tanács ellen, az emlékműért nem fizettek tiszteletdíjat. A kőszobrász és felesége a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének segítségét is kérte, de a főváros hajthatatlan maradt, és az ügy peres úton való megoldását választotta. Gaál Mihály mellett a szobor talapzatát annak idején megalkotó Lechner Jenő is fellépett a honorárium ügyében, ha nem is maga, de elhunyt jó barátja, Pásztor János özvegyének érdekében. A Képzőművészeti Főiskola nyugalmazott tanára nemsokára egyenesen Dobi Istvánnak, a minisztertanács elnökének írt, azt kérvén, hogy a méltánytalan eljárást bírálja felül, és hogy szerény megváltási díjat kapjon az özvegy. Maga az özvegy kifejezetten ellenezte az ügy háborgatását, ő megelégedett volna a fővárosi tanács által küldött köszönőlevélnek is. Minden bizonnyal azért volt ilyen elnéző, mert a kultuszminisztérium jóvoltából férje után élethossziglan tartó kegydíjban részesült, és az állam által megítélt apanázst nem akarta kockáztatni egy ilyen hosszú idő óta halogatott ügy miatt. Az özvegy fő kívánsága az volt, hogy férje alkotását az eredeti terveknek megfelelően Budapest valamely közterületén állítsák fel. Önéletrajza szerint kifejezetten örült annak, hogy Báthory szoboralakját Zuglóban helyezték el. Végül nem tartott igényt megváltási díjra se, mert a tanácsi szervek méltányos eljárásait és segítségét több alkalommal is tapasztalhatta más szoborügyeinél. A fővárosi tanács tehát mereven ragaszkodott álláspontjához, így se Pásztor özvegyének, se Lechner Jenőnek, se a kőfaragó Gaál Mihálynak nem volt hajlandó fizetni.

A munkabér elmaradása végett Gaál Mihály kőfaragó, majd halála után fia, Gaál György indított pert a fővárosi tanács Népművelési Osztálya ellen a Pesti Központi Kerületi Bíróságon. Az elsőfokú bíróság a kőfaragó fiának adott igazat, ezért az illetékes

osztály fellebbezett. A másodfokú ítélőszék ismét a Gaál család javára döntött, és a fővárosi tanácsot arra kötelezte, hogy 15 nap alatt fizessen ki 1250 forintot és ennek kamatait a felperes jogutód javára; valamint a per költségeit is az illetékes hivatalnak kellett viselnie. A per lezárulása után jelentkezett a Népművelési Osztálynál a kőfaragó másik két gyermeke is az elmaradt munkadíj rájuk eső részéért, így a fővárosi tanácsnak kamatokkal együtt összesen 3818 forintba került Báthory István emlékszobra. Az emlékművet övező nézeteltérések, pereskedések és kifizetések így 1961-ben zárultak le, 30 évvel azután, hogy egy lengyelbarát társaság felvetette Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király budapesti szobrának a gondolatát.

Báthory István zuglói szobra meglehetősen kalandos utat járt be jelenlegi helyéig. Mégis szerencsés sorsúnak mondhatjuk ezt az emlékművet. Idén 80 éve merült fel elkészítésének gondolata, néhány évvel később már meg is formázták, átvészelte mind a második világháború, mind pedig 1956 pusztításait, miközben sok szerencsétlenebb sorsú társa a XX. századi hadi események és politikai csatározások áldozatává vált. Annak ellenére, hogy egy királyt ábrázol, a kommunizmus éveiben helyezték ki köztérre, ebből a szempontból pedig szinte egyedülállónak mondható.

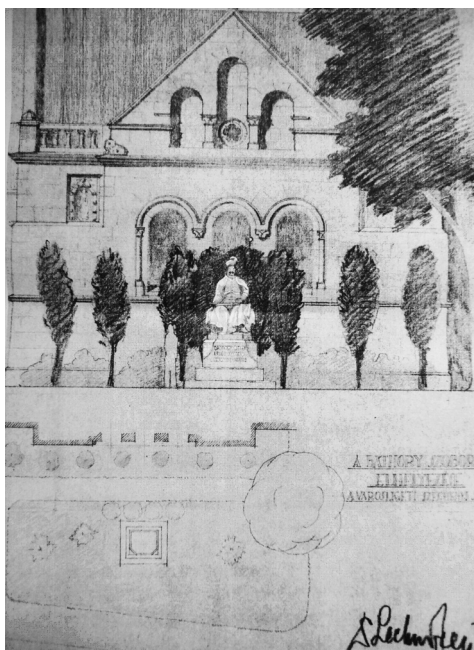
Báthory István immár több mint 50 éve ül békésen a Hungária körút, Thököly út sarkán, és a gazdátlanság hosszú évtizedei után már biztosítva látszik a jövője is. A XIV. kerületi önkormányzat 1994-ben felújította a szobor környezetét, s ha késve is, de valóra vált a Báthory Emlékbizottság eredeti célja: a park, ahol a király alakja található, 1990 óta az erdélyi fejedelem, lengyel király nevét viseli.

Jó vagy rossz helyen van az emlékmű – lehetne vitatkozni róla, ám a történelmi tanulságok azt mutatják, hogy az efféle viták nem vezetnek sehova. Nem a helynek kell kiemelnie a szobrot, hanem a szobornak a helyet. Márpedig ha ápolják a Báthory-kultuszt Budapesten, a szobor mindig is a figyelem középpontjában lesz.

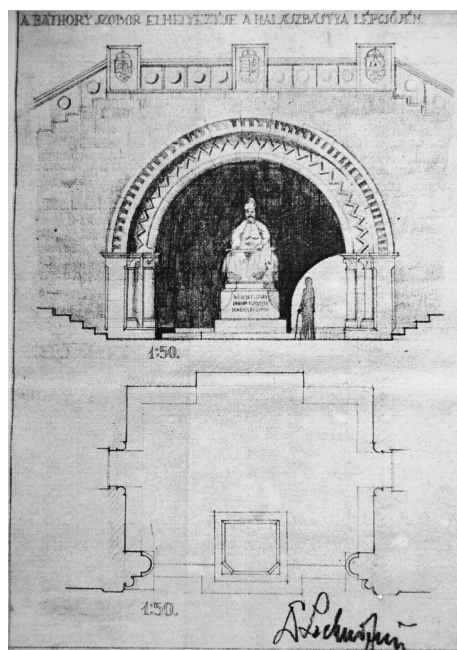
Illusztrációk

Báthory Pszkov előtt. Jan Matejko festménye szolgált a szobor alapjául

*Báthory István szobrának látványterve
a Vajdabunyad várában,
a jáki templom mellett. (Lechner Jenő rajza)*

*Báthory István szobrának látványterve
a Halászbástya lépcsőjének üregében.
(Lechner Jenő rajza)*

*Báthory István bronzszobra,
Farkas Béla alkotása*

Az ülő Báthory. Pásztor János alkotása

Jan Matejko festményének nagyított változata

Az ülő Báthory. Pásztor János alkotása

GERENCSÉR TIBOR az ELTE történész doktorandusa, a két világháború közötti magyar–lengyel kapcsolatok kutatója.